
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Владислав Гончарук,

доктор філософії в галузі права,

доцент кафедри національної безпеки

Міжрегіональної академії управління персоналом

Інституту безпеки ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна

Академія управління персоналом»

ORCID: 0000-0002-9627-9530

Web of Science ResearcherID: LPQ-3758-2024

DOI <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2025-58-1>

УДК 342.4(477) + 342.51

Правова природа та наслідки визнання неконституційним Закону України № 2222-IV: аналіз та оцінка

Постановка проблеми. Стабільність конституційного ладу та передбачуваність юридичного регулювання є визначальними ознаками правової держави. Водночас окремі рішення органу конституційної юрисдикції можуть породжувати ситуації правової невизначеності, особливо у випадках, коли йдеться про ретроспективну оцінку вже реалізованих конституційних реформ. Яскравим прикладом такої ситуації стало рішення Конституційного Суду України (далі – КСУ) від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010 [1], яким було визнано неконституційним положення Закону України № 2222-IV від 8 грудня 2004 року «Про внесення змін до Конституції України» [2] (далі – Закон про політичну реформу 2004 року) – акту, який істотно трансформував модель державного управління, змінивши

співвідношення повноважень між Президентом, Верховною Радою та Кабінетом Міністрів України.

Незважаючи на те, що зміни, закріплені у Законі про політичну реформу 2004 року, діяли понад п'ять років, були імплементовані у значну кількість нормативно-правових актів та стали основою практики функціонування влади, їх визнання неконституційними поставило низку теоретико-правових та прикладних питань. Чи допустиме з точки зору конституційної юриспруденції таке «відкатування» змін до Конституції без нової парламентської процедури? Якою є межа повноважень Конституційного Суду при перегляді актів установчого характеру? Як зберегти баланс між формальною процедурою, юридичною визначеністю та демократичною легітимністю? Ці питання й обумовлюють актуальність дослідження.

Метою статті є дослідження правової природи рішення Конституційного Суду України щодо визнання неконституційним Закону, прийнятого у межах поствиборчої угоди 2004 року, аналіз його наслідків для конституційного ладу України, а також з'ясування меж повноважень органу конституційної юрисдикції при здійсненні контролю за дотриманням процедури внесення змін до Основного Закону.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: охарактеризувати зміст та юридичну природу вказаного Закону; дослідити аргументи, покладені в основу рішення КСУ № 20-рп/2010 [1]; з'ясувати наслідки визнання неконституційним вказаного нормативно-правового акта; проаналізувати доктринальні підходи до оцінки дій КСУ та меж його юрисдикції; сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового механізму внесення змін до Конституції України.

Вступ. Політична криза 2004 року в Україні, яка у подальшому спричинила «помаранчеву революцію», стала не лише точкою політичного злам, а й визначальним фактором конституційної трансформації держави. Центральним елементом цієї кризи стала делегітимізація другого туру президентських виборів, у результаті чого було прийнято рішення Верховного Суду України від 3 грудня 2004 року [3], яким визнано порушення принципів рівності та прозорості виборчого процесу, а результати голосування – такими, що не відображають справжньої волі народу. Це стало правовою підставою для проведення переголосування другого туру виборів Президента України.

Водночас у рамках політичного компромісу парламент ухвалив Закон України № 2222-IV від 8 грудня 2004 року, яким внесено суттєві зміни до Конституції України. Ці зміни передбачали трансформацію форми

державного правління: Україна перейшла від президентсько-парламентської моделі до парламентсько-президентської, змінивши співвідношення повноважень між Президентом, Верховною Радою та Кабінетом Міністрів.

Питання реалізації конституційної юрисдикції у сфері оцінки законів про внесення змін до Конституції України є одним із найскладніших і найменш розроблених у національній правовій доктрині. Попри формальне нормативне регулювання відповідно до статей 155–159 Конституції України, практика показує, що виправдане втручання Конституційного Суду в установчі процеси може мати значний вплив не лише на текст Основного Закону, а й на баланс владних повноважень, функціонування публічної влади та довіру до інститутів держави.

Рішення Конституційного Суду України № 20-рп/2010 [1] створило унікальний прецедент, коли шляхом визнання неконституційним Закону про внесення змін до Конституції було фактично скасовано вже реалізовану конституційну модель – парламентсько-президентську форму правління. Це призвело до повернення до президентсько-парламентської моделі без відповідної участі Верховної Ради України, що викликало критику з боку українських та міжнародних експертів. У цьому контексті актуалізується необхідність комплексного аналізу правової природи згаданого рішення, його відповідності принципам конституціоналізму та правової визначеності, а також потреби реформування механізмів конституційного контролю в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній юридичній науці питання конституційних змін, діяльності Конституційного Суду України та політичної реформи 2004 року тим чи іншим чином досліджувалися деякими науковцями та правознавцями. Серед них доцільно

виділити праці С. В. Шевчука, Ю. С. Шемшученка, М. В. Савчина, І. О. Кресіної, Ф. В. Веніславського. Загальновизнаний вклад у розвиток науки конституційного права в цілому та окремих положень зробили відомі українські вчені М. Баймуратов, М. Воронов, А. Георгіца, В. Журавський, Р. Калюжний, А. Колодій, В. Копейчиков; С. Лисенков, Г. Мурашин, Н. Нижник, В. Опришко, В. Погоріло, М. Пухтинський, П. Рабинович, С. Стецюк, Є. Тихонова, Ю. Тодика, М. Хавронюк, Н. Шукліна, О. Фризький та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закон про політичну реформу 2004 року став ключовим етапом у трансформації державного устрою країни, закріплюючи перехід від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми

правління [4]. Вважаємо, що вірне розуміння природи досліджуваного «Акту тимчасової зміни балансу гілок влади» неможливе без згадування про історичний контекст та обставини його прийняття. Так, вказаний Закон був ухвалений у розпал політичної кризи, спричиненої масовими протестами 2004 року. Ці події, також відомі як «помаранчева революція», були результатом як внутрішніх факторів, таких як громадське невдоволення неправомірними діями Центральної виборчої комісії по встановленню результатів повторного голосування з виборів Президента України та складанню протоколу про результати повторного голосування з виборів Президента України від 24 листопада 2004 року [3], так і зовнішніх впливів, включаючи підтримку протестних рухів з боку західних країн та організацій (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Аналітична таблиця: західний вплив на «Помаранчеву революцію» (2004)

Організація / Країна	Форма впливу	Зміст підтримки	Джерело
1	2	3	4
National Endowment for Democracy (NED)	Фінансування НУО, включно з CVU	Паралельний підрахунок голосів, громадський контроль виборів [5]	New York Times https://www.nytimes.com/2005/01/17/world/europe/us-helped-nurture-ukrainian-opposition.html https://www.ned.org/region/eurasia/ukraine-2004/
USAID	Фінансова і технічна підтримка	Тренінги для активістів, програми розвитку громадянського суспільства [6]	The Guardian https://www.theguardian.com/world/2004/nov/26/ukraine.usa
Канада	Фінансова і логістична підтримка	Фінансування місцевих громадських організацій та інституцій, що брали участь у протестах [7]	Canadian Dimension https://canadiandimension.com/articles/view/revisiting-our-secret-role-in-ukraines-2004-orange-revolution
Freedom House	Організаційна та освітня підтримка	Тренінги, юридичні консультації, підтримка незалежних медіа [6]	The Guardian https://www.theguardian.com/world/2004/nov/26/ukraine.usa

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Євро-парламент	Політичний тиск, резолюції	Публічна підтримка демократичних сил, заклики до визнання порушень [8]	European Parliament Press Service https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_focus/2005/EN/03A-DV-PRESSE_FCS(2005)08-19(00984)_EN.pdf

Джерело: створено автором на основі аналізу відкритих джерел інформації (публікацій ЗМІ та офіційних вебсайтів міжнародних організацій)

Під тиском громадськості та з метою врегулювання політичної ситуації, Верховна Рада України 8 грудня 2004 року ухвалила Закон № 2222-IV. Цей закон був частиною політичного компромісу, який включав:

- призначення повторного головування другого туру виборів;
- прийняття змін до Конституції щодо обмеження повноважень Президента;
- зміну складу ЦВК та інші заходи.

Правовий аспект цих змін викликає чимало застережень у науковій літературі. Як зазначає В. Шаповал, «зміни до Конституції були прийняті поспіхом, без достатньої експертизи, з ігноруванням встановленої процедури внесення змін до Основного Закону» [9].

На думку С. Різника, події 2004 року засвідчили ситуацію, коли політична доцільність взяла гору над юридичною процедурою, що в умовах становлення правової держави створює прецедент деформації інституту установчої влади [10].

Таким чином «Політичним компромісом у формі конституційного закону» від 08 грудня 2004 було внесено суттєві зміни до Конституції України, спрямовані на перерозподіл повноважень між гілками влади: Верховна Рада України отримала право формувати коаліцію депутатських фракцій, яка висуває кандидатуру Прем'єр-міністра. Президент України втратив право самостійно призначати

Прем'єр-міністра та деяких інших посадових осіб, що обмежило його вплив на виконавчу владу. Кабінет Міністрів України став підзвітним не лише Президенту, але й Верховній Раді, що зміцнило парламентський контроль над урядом. Ці зміни мали на меті посилити роль парламенту в системі державної влади та змінити баланс між гілками влади (див. Табл. 2).

Таким чином, Закон «Про внесення змін до Конституції України» був прийнятий у складних політичних умовах та мав на меті стабілізувати ситуацію в країні шляхом перерозподілу повноважень між гілками влади.

Згодом, після стабілізації політичної ситуації та нівелювання протестних настроїв певної частини населення, було зафіксовано декілька спроб визнати вказаний Закон неконституційним з однаковим результатом «на виході» – відмовою КСУ у відкритті конституційного провадження. Йдеться про окреме звернення громадянина Северина Олександра Євгеновича 14.12.2006 (який відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 150 Конституції України не був суб'єктом права на конституційне звернення до КСУ з питань конституційності актів) [12] та конституційне подання 102-х народних депутатів від 28 березня 2007 року. Однак Конституційний Суд України відмовив у відкритті конституційного провадження за цим поданням [13]. Попри приведені народними обранцями доводи щодо недодержання

Таблиця 2

**Порівняльний аналіз змін до Конституції України,
внесених Законом № 2222-IV від 8 грудня 2004 року**

Положення Конституції	Редакція 1996 року (до змін)	Редакція після Закону № 2222-IV (2004)	Суть змін
ст. 76 – строк повноважень Верховної Ради України	4 роки	5 років	Збільшено строк повноважень парламенту
ст. 83 – формування коаліції	Не передбачено	Введено поняття коаліції депутатських фракцій у ВРУ	Запроваджено інститут парламентської коаліції
ст. 85 – повноваження ВРУ	Без змін	Додано: затвердження програми діяльності КМУ, призначення Прем'єра за поданням Президента на пропозицію коаліції	Підкреслено роль ВРУ в кадрових рішеннях
ст. 87 – відповідальність КМУ	ВРУ може висловити недовіру КМУ	Те ж саме, але уточнено механізм: не раніше ніж через рік після затвердження програми діяльності	Чіткіше врегульовано порядок відповідальності
ст. 90 – дострокове припинення повноважень ВРУ	Президент міг розпустити ВРУ лише у випадках, визначених законом	Визначено три конкретні випадки, коли Президент може розпустити ВРУ	Урегульовано конституційно допустимі підстави розпуску
ст. 106 – повноваження Президента	Президент мав вирішальний вплив на формування уряду	Зменшено вплив: подає кандидатуру Прем'єра лише за поданням коаліції; міністрів оборони й МЗС – за згодою ВРУ	Обмеження повноважень Президента у виконавчій гілці
ст. 114 – призначення Прем'єра	Президент призначає за згодою ВРУ	ВРУ призначає Прем'єра за поданням Президента, який отримав подання коаліції	Посилення ролі парламентської більшості
ст. 116 – повноваження КМУ	Уряду підпорядковувалися місцеві державні адміністрації	Додано обов'язок забезпечення виконання програми, схваленої ВРУ	Орієнтація КМУ на виконання парламентської програми
ст. 118 – місцеві адміністрації	Призначаються Президентом	уточнено: Президент призначає за поданням КМУ	Передача кадрових ініціатив уряду

Джерело: створено автором на основі аналізу положень Конституції України 1996, норм Закону України №2222-IV [2]

встановленого порядку внесення змін до Основного Закону України, що поставило під сумнів правовий характер Закону України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, а отже відповідних на той час вже чинних положень Конституції України як акта найвищої юридичної сили, головного джерела національного права. Попри те, що така ситуація загрожувала стабільності конституційного ладу в Україні, нормальному функціонуванню державного механізму, а врешті-решт – реалізації загальних конституційних цілей і завдань [14]. Суд обґрунтував свою відмову тим, що положення закону про внесення змін до Конституції України після набрання ним чинності стають невід’ємною складовою Конституції України, а сам закон вичерпує свою функцію. Таким чином, Суд вважав, що не має повноважень розглядати питання щодо конституційності вже чинних положень Конституції. При цьому, була винесена окрема думка судді Домбровського І. П. що обґрунтування, викладене в Ухвалі та висновок, якого дійшов Конституційний Суд України, є юридично помилковими [15]. Суддя Домбровський І. П. зауважив, що після набрання чинності всіма положеннями закону про внесення змін до Конституції України його положення змінюють відповідні положення Конституції України, проте сам закон діє принаймні до того моменту, поки усі положення Конституції України, які були змінені, не будуть знову змінені іншим законом [15], з чим хоча б з позицій формально юридичної логіки варто погодитись.

Натомість, третя спроба 13 липня 2010 року конституційного подання [16] від 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про

додержання процедури внесення змін до Конституції України) була результативна.

Проте, суддя Стецюк П. Б. в окремій думці висловив занепокоєння щодо правових наслідків визнання неконституційним Закону № 2222-IV. Він підкреслив, що норми цього закону з моменту набрання ним чинності фактично стали частиною Конституції України. Зокрема, він зазначив: «Норми Закону № 2222 з часу набрання ним чинності фактично стали нормами Конституції України... Відповідно до Конституції України в редакції Закону № 2222, починаючи з 1 січня 2006 року, здійснювалася організація державної влади в Україні, зокрема формувался Кабінет Міністрів України, реалізовувалися повноваження Президента України, Верховної Ради України» [17]. Суддя Стецюк П. Б. також висловив сумніви щодо автоматичного відновлення дії попередньої редакції Конституції без чіткої правової процедури.

Суддя Шишкін В. І. погодився з тим, що порушення процедури внесення змін до Конституції є підставою для визнання закону неконституційним. Однак він висловив застереження щодо правових наслідків такого рішення, зокрема щодо відновлення дії попередньої редакції Конституції: «Вважаю, що в Рішенні не сформульовано чіткої правової позиції стосовно правових наслідків визнання Закону неконституційним, не запропоновано представницькій владі правовий шлях щодо унормування конституційних положень у зв’язку з втратою чинності Законом № 2222 та мають місце неузгодженість між його положеннями пункту 3 резолютивної і пункту 6 мотивувальної частин, а також непослідовність пунктів 2, 3 резолютивної частини» [18]. Суддя Шишкін також зазначив, що відсутність чіткої правової позиції

може призвести до правової невизначеності та нестабільності конституційного ладу.

Варто зупинитись на розгорнутому огляді аргументації Конституційного Суду України у відповідному Рішенні від 2010 року, а також оцінці цього прецеденту політиками, науковцями та суспільством.

Так, у рішенні від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010 [1] Конституційний Суд України визнав Закон про політичну реформу 2004 року неконституційним, обґрунтовуючи своє рішення порушенням процедури внесення змін до Конституції. Головний аргумент полягав у тому, що законопроект, який вносив зміни до Основного Закону, не був попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради, як це вимагає стаття 155 Конституції України (в редакції 1996 року).

«Верховна Рада України прийняла Закон № 2222-IV, не дотримавшись процедури його попереднього схвалення на наступній черговій сесії, що є необхідною умовою для набуття чинності будь-якими змінами до Конституції» (п. 4.1 мотивувальної частини) [1].

Суд також підкреслив, що: «...ухвалення змін до Конституції України з порушенням вимог статей 155, 159 Основного Закону суперечить принципу верховенства права як одному з фундаментальних принципів конституційного ладу» (п. 4.3) [1].

На думку авторів клопотання (суб'єкт права на конституційне подання – 252 народних депутати України), підставою для визнання неконституційним Закону № 2222-IV в цілому було порушення встановленої Конституцією України процедури його розгляду та ухвалення, оскільки відповідний проект закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 19 вересня 2003 року за реєстраційним № 4180 (далі – Законопроект № 4180) з поправками був

розглянутий та ухвалений Верховною Радою України тоді як Закон № 2222 ухвалювався без обов'язкового у такому разі висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України (стаття 159 Основного Закону України) [1].

Рішення базувалося також на тому, що закон № 2222-IV був прийнятий поспіхом – під політичним тиском під час кризи 2004 року – без повноцінного аналізу його відповідності принципам конституціоналізму та правової визначеності.

Конституційне подання щодо перевірки конституційності Закону № 2222-IV було підписано 252 народними депутатами України, що свідчило про високий рівень політичної підтримки цього звернення в парламенті. Таким чином, уже сама логіка звернення до КСУ – кількість підписів, обсяг підтримки та формулювання вимог – передбачала, що в разі встановлення процедурного порушення мала відбутися реституція – відкат до попередньої редакції Конституції 1996 року. Це є вірним і з позицій формальної юридичної логіки, і з точки зору доктрини правонаступництва.

Олександр Скрипнюк зазначав, що Конституційний Суд не вийшов за межі своєї юрисдикції, а лише реалізував право на оцінку процедурного аспекту процесу внесення змін до Конституції [19, с. 185].

Натомість, Юрій Шемшученко та Володимир Шаповал висловлювали застереження щодо правових наслідків такого рішення, вказуючи на небезпеку прецеденту, коли орган судової влади скасовує вже реалізовані конституційні зміни без нової парламентської ініціативи [20, с. 44].

Підтримуємо позицію С. Різника, що Конституційний Суд України має

повноваження здійснювати перевірку законів про внесення змін до Конституції, але лише за умови, що така оцінка відбувається переважно на предмет дотримання конституційної процедури їх ухвалення, як за конституційними поданнями відповідних суб'єктів, так і в порядку конституційного контролю за власною ініціативою Суду [21].

Натомість, Венеціанська комісія («За демократію через право») усвоєму Висновку CDL-AD(2010)044 від 20 грудня 2010 року № 599/2010 наголосила: «Скасування конституційних змін через шість років після їх ухвалення є юридично нетиповим і ставить під сумнів принцип стабільності та передбачуваності конституційного права» [22]. Комісія також підкреслила, що такі рішення можуть поставити під сумнів легітимність конституційного процесу та стабільність правової системи. Доцільно зауважити, що формально висновки Венеціанської комісії (Європейської комісії «За демократію через право») не мають обов'язкового характеру, однак, на практиці мають великий політико-правовий авторитет, особливо при оцінюванні відповідності дій держави європейським стандартам верховенства права, прав людини, демократичних процедур. Згадані висновки мають рекомендаційний статус та є інструментами м'якого права (soft law). Україна є членом Венеціанської комісії з 1997 року, зобов'язалась враховувати її позиції у ході реформування публічної влади, судочинства та конституційного ладу.

Незважаючи на вищезгадану позицію Європейської комісії «За демократію через право», згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» (стаття 75): строки розгляду справ не є фіксованими у Конституції, однак: КСУ зобов'язаний здійснювати розгляд «у розумні строки»

(ст. 6 Конвенції про захист прав людини), водночас строку давності на оскарження закону чи зміни до Конституції не існує – КСУ може перевірити будь-який закон чи законопроект у будь-який час, якщо є подання від суб'єкта. Тобто Суд не обмежений у часі для визнання закону чи конституційних змін неконституційними, навіть якщо вони діяли роками (як це було із Законом № 2222-IV у 2010 році). Так, можливо це створює певну колізію між стабільністю правового регулювання та ретроспективною перевіркою законності, яка критикується багатьма вченими, зокрема В. Мусіякою, С. Шевчуком, С. Головатим.

В свою чергу, удосконалення правового механізму внесення змін до Конституції України потребує комплексного перегляду як процедурних, так і інституційних елементів цього процесу. Насамперед, можливо слід законодавчо уточнити межі юрисдикції Конституційного Суду України щодо попереднього та постфактум-контролю за дотриманням конституційної процедури.

Можна вести широку наукову та політичну полеміку щодо доцільності та наслідків рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010 [1], проте факт залишиться фактом: цей прецедент відбувся в сучасній історії України, і його слід мати на увазі. Адже, при зміні балансу політичних сил можливий перегляд конституційності і деяких інших законів, прийнятих після 2014 року, зокрема в частині конституційної реформи децентралізації та євроатлантичного курсу тощо. Це створює потенційну ситуацію *déjà vu*, коли усталена роками модель правовідносин може бути «відмотана» назад внаслідок рішення Конституційного Суду і суспільство повинно бути до цього готовим.

Таким чином, правильно буде погодитись з висновком, що основою конституційних змін має бути

конституційно-методологічна база розробки пропонованих змін: методологічні принципи, напрями конституційних перетворень тощо. Серед основних методологічних принципів оновлення Конституції мають бути принципи істинності, об'єктивності, детермінізму, системності та антропологізму [23, с. 18].

Висновки. Події 2004 року стали унікальним прикладом інституціоналізованого політичного компромісу, який мав тимчасову стабілізуючу функцію, однак залишив серйозні прогалини в юридичній легітимності змін до Основного Закону. Ці обставини актуалізують питання дотримання процедури внесення змін до Конституції навіть в умовах політичної кризи, з метою недопущення надалі конфлікту між правом і доцільністю.

Отже, рішення Конституційного Суду № 20-рп/2010 [1] мало як юридичну логіку (відновлення конституційності шляхом скасування незаконно прийнятих змін), так і глибокі політико-правові наслідки, включно з ризиками порушення правової визначеності. Водночас його ухвалення було обґрунтованим в межах повноважень КСУ, і кількість народних депутатів, які звернулися з поданням, лише підтверджує його вагу та політичну актуальність. Історичний та правовий аналіз цього прецеденту є необхідним для

готовності до подібних ситуацій у майбутньому.

Таким чином, аналіз правової природи та наслідків визнання неконституційним Закону України № 2222-IV виявляє глибоку взаємозалежність між дотриманням формальної процедури та легітимністю функціонування державної влади. Рішення Конституційного Суду України № 20-рп/2010 [1] стало не лише проявом юрисдикційної активності, а й правовим прецедентом із тривалим впливом на баланс владних повноважень, правову визначеність та стабільність конституційного ладу.

Конституція як акт установчої волі народу є вищим за будь-яку політичну доцільність. Вона не лише визначає основи суспільного ладу, а й встановлює рамки правової поведінки державних органів. Саме тому будь-яке втручання до її тексту повинно бути обґрунтованим, системно продуманим і правово вивіренним. Кожна зміна до Конституції повинна спиратися не лише на політичну волю, а й на консенсус наукової та юридичної спільноти, бути результатом широкої суспільної дискусії й проходити всі етапи конституційної процедури без спрощень чи обхідних шляхів. Конституція – це не суто політичний документ, а вивірена системна модель державності, яка потребує шанобливого ставлення, обережності в коригуванні та відповідального тлумачення.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010// Офіційний вебсайт Конституційного Суду України. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/m_s_20_gp_2010.rar
2. Закон України № 2222-IV від 8 грудня 2004 року «Про внесення змін до Конституції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15#Text>
3. Рішення Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України щодо справи за скаргою на рішення, дії та бездіяльність Центральної виборчої комісії по встановленню результатів повторного голосування з виборів Президента України 21 листопада 2004 року від 03 грудня 2004 н0090700-04. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0090700-04#Text>

4. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_України_«Про_внесення_змін_до_Конституції_України»_\(2004\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_України_«Про_внесення_змін_до_Конституції_України»_(2004)).
5. New York Times – “U. S. Helped Nurture Ukrainian Opposition” (17.01.2005). URL: <https://www.nytimes.com/2005/01/17/world/europe/us-helped-nurture-ukrainian-opposition.html>
6. The Guardian – “US campaign behind the turmoil in Kiev” (26.11.2004). URL: <https://www.theguardian.com/world/2004/nov/26/ukraine.usa>
7. Canadian Dimension – “Revisiting Our Secret Role in Ukraine’s 2004 Orange Revolution” (17.03.2022). URL: <https://canadiandimension.com/articles/view/revisiting-our-secret-role-in-ukraines-2004-orange-revolution>
8. The European Parliaments support for the “Orange revolution” in Ukraine is a step towards an ambitious Wider Europe – Neighbourhood policy. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_focus/2005/EN/03A-DV-PRESSE_FCS%282005%2908-19%2800984%29_EN.pdf
9. Шаповал В. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 132.
10. Різник С. Проблеми оцінювання конституційності законів про внесення змін до Конституції України // Вісник Конституційного Суду. – 2019. – № 4.
11. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
12. Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Северина Олександра Євгеновича про офіційне тлумачення положень статті 155, частини другої статті 157 Конституції України від 14 грудня 2006 року № 25-у/2006 // Офіційний вебсайт КСУ. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/25_u_2006.doc
13. Ухвала КСУ про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 102 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України», Закону України «Про внесення зміни до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» від 5 лютого 2008 року № 6-у/2008 // Офіційний вебсайт Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/6-u/2008.doc>
14. Конституційне подання 102 народних депутатів від 28 березня 2007 року // Офіційний вебсайт КСУ. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/m_s_6_u_2008.rar
15. Окрема думка судді Конституційного Суду України Домбровського І. П. стосовно Ухвали Конституційного Суду України від 5 лютого 2008 року N 6-у/2008 про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 102 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» (2222-15), Закону України «Про внесення змін до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» (79-16) // Офіційний вебсайт Верхової Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va06u710-08#Text>
16. Рішення КСУ у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010. Офіційний вебсайт Конституційного Суду України. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/m_s_20_rp_2010.rar
17. Окрема думка судді Конституційного Суду України Стецюка П. Б. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) // Офіційний вебсайт Конституційного Суду України. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/20-rp_2010_2.doc

18. Окрема думка судді Конституційного Суду України Шишкіна В. І. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) // Офіційний вебсайт Конституційного Суду України. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/20-gr_2010_1.doc

19. Скрипнюк О. Конституційний процес і конституційна реформа в Україні: Здобутки, проблеми та перспективи розвитку (За матеріалами круглого столу) / О. Скрипнюк // Право України. – 2015. – № 7. – С. 183–191.

20. Шемшученко Ю., Шаповал В. Парадокси конституційної юрисдикції в Україні // Право України. – 2011.

21. Український часопис Конституційного права. С. Різник // Проблеми оцінювання конституційності законів про внесення змін до Конституції України. URL: <https://www.constjournal.com/pub/4-2019/problems-otsiniuvannia-konstytutsiinosti-zakoniv-pro-vnesennia-zmin-konstytutsii/>

22. CDL-AD(2010)044-e “Opinion on the Constitutional Situation in Ukraine adopted by the Venice Commission at its 85th Plenary Session, Venice (17–18 December 2010)”. URL: [https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)044-e](https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)044-e)

23. Скрипнюк О. Проблеми методології модернізації конституції України // Конституційна реформа в Україні: досвід країн Центральної і Східної Європи: зб. матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції (Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 16 жовтня 2020 р.) / Упоряд. І. Д. Софінської. – Львів: Каменяр, 2020. – 278 с.

Гончарук В. Л. Правова природа та наслідки визнання неконституційним Закону України № 2222-IV: аналіз та оцінка

У статті здійснено системний аналіз правової природи рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010, яким визнано неконституційним Закон України № 2222-IV від 8 грудня 2004 року. Розглянуто доктринальні підходи до тлумачення меж повноважень органу конституційної юрисдикції, співвідношення між принципами верховенства права, стабільності Конституції та демократичної легітимності. Автор акцентує увагу на проблематиці зворотної дії рішень КСУ, втраченій послідовності правового регулювання та потенційних колізіях у законодавстві, що виникли внаслідок скасування змін до Конституції через шість років після їх запровадження.

У межах дослідження проаналізовано судову та наукову дискусію щодо меж юрисдикції Конституційного Суду України, правомірності відновлення чинності попередньої редакції Конституції без участі парламенту, а також вплив рішення на цілісність конституційного ладу. Запропоновано системні підходи до унеможливлення подібних правових парадоксів у майбутньому шляхом запровадження конституційного контролю ex ante для змін до Основного Закону.

Автор звертає увагу на важливості дотримання не лише формальної процедури, але й принципу стабільності правового регулювання при внесенні змін до Конституції.

Матеріал базується на нормативному аналізі, правових позиціях КСУ, думках українських учених-правознавців (О. Скрипнюка, Ю. Шемшученка, М. Савчина, С. Різника, І. Кресіної) та рекомендаціях Венеційської комісії. Зроблено висновок про необхідність вдосконалення процедур конституційного реформування, включно з інституціональними гарантіями стабільності Основного Закону.

Таким чином, стаття підкреслює, що застосування механізмів конституційного контролю не повинно нівелювати політичну відповідальність парламенту за ухвалення рішень установчого характеру. Крім того, у статті порушується проблема юридичної сили та ієрархії джерел права в умовах, коли рішення Конституційного Суду має зворотну дію

на уже сформовану конституційну практику. Автор проводить межу між процедурною чистотою внесення змін до Конституції та їх матеріальним змістом, акцентуючи увагу на недопущенні підміни установчої волі народу волею органу судової влади.

Розглянуто також реакцію юридичної спільноти на рішення КСУ 2010 року, проаналізовано окремі думки суддів Конституційного Суду, зокрема позиції, в яких було висловлено сумніви щодо правової визначеності наслідків повернення до редакції Конституції 1996 року. Ці аспекти розкривають комплексність впливу конституційного контролю на систему публічного управління. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого вдосконалення нормативно-правових засад функціонування Конституційного Суду України, а також при розробці змін до законодавства про конституційну процедуру.

Ключові слова: Конституція України, Закон № 2222-IV, Конституційний Суд України, юридична сила, зворотна дія, стабільність конституційного ладу, правовий прецедент, верховенство Конституції, легітимність, процедури внесення змін.

Honcharuk V. The legal nature and consequences of declaring the Law of Ukraine No. 2222-IV unconstitutional: analysis and assessment

The article presents a systematic analysis of the legal nature of the decision of the Constitutional Court of Ukraine dated 30 September 2010, No. 20-рп/2010, which declared unconstitutional the Law of Ukraine No. 2222-IV of 8 December 2004. The author examines doctrinal approaches to interpreting the limits of the powers of the body of constitutional jurisdiction, as well as the correlation between the principles of the rule of law, constitutional stability, and democratic legitimacy. Special emphasis is placed on the issue of retroactive effect of the Court's decisions, the loss of legal continuity, and potential legislative conflicts that emerged due to the annulment of constitutional amendments six years after their adoption.

The study analyses judicial and scholarly discussions on the scope of the jurisdiction of the Constitutional Court of Ukraine, the legality of restoring the previous version of the Constitution without parliamentary involvement, and the impact of the Court's decision on the integrity of the constitutional order. The article proposes systemic approaches to preventing similar legal paradoxes in the future, particularly through the implementation of *ex ante* constitutional review of amendments to the Fundamental Law.

Author draws attention to the importance of adhering not only to formal procedures, but also to the principle of legal stability when introducing constitutional amendments. The research is based on normative analysis, the legal positions of the Constitutional Court, opinions of leading Ukrainian constitutional scholars (O. Skrypniuk, Y. Shemshuchenko, M. Savchyn, S. Riznyk, I. Kresina), as well as recommendations of the Venice Commission. The conclusion is drawn that there is a need to improve constitutional amendment procedures, including institutional safeguards for ensuring the stability of the Constitution.

Thus, the article emphasizes that the application of constitutional control mechanisms should not override the political responsibility of the parliament for adopting constituent decisions. The article also raises the issue of the legal force and hierarchy of legal sources in situations where a decision of the Constitutional Court retroactively affects an already established constitutional practice. The author delineates the boundary between procedural purity of constitutional amendments and their substantive content, stressing the inadmissibility of substituting the constituent will of the people with the will of the judiciary.

The reaction of the legal community to the 2010 decision of the Constitutional Court is considered, and the individual opinions of judges are analysed, including those expressing doubts regarding the legal certainty of reinstating the 1996 version of the Constitution. These aspects reveal the complex impact of constitutional adjudication on the system of public governance.

The findings of the study may serve as a basis for further improvement of the legal framework governing the functioning of the Constitutional Court of Ukraine, as well as for the development of legislation on constitutional procedures.

Key words: Constitution of Ukraine, Law No. 2222-IV, Constitutional Court of Ukraine, legal force, retroactive effect, stability of the constitutional order, legal precedent, supremacy of the Constitution, legitimacy, procedures for amending the Constitution.